

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 13/2010 vp

Hallituksen esitys aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä toukokuuta 2010 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 61/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Markku Helin, oikeusministeriö
- oikeusaputoimen johtaja Liisa Vehmas, Helsingin oikeusaputoimisto
- kehittämisspäälikkö Aila Heusala, Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö
- henkikirjoittaja Tiina Rintamäki-Ovaska, Vantaan maistraatti
- lakimies Merja Santala, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Helsingin hovioikeus
- professori Ulla Liukkunen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi holhous-toimesta annettua lakia ja edunvalvontavaltuutuksesta annettua lakia. Eräistä kansainvälisluonteisista perheoikeudellisista suhteista annetun lain holhousta koskeva III osa ehdotetaan kumottavaksi.

Yleissopimusta sovelletaan sellaisten aikuisten suojeluun kansainvälisissä tilanteissa, jotka henkilökohtaisten kykyjensä heikentymisen tai riittämättömyyden vuoksi eivät voi suojella etujaan. Aikuisella tarkoitetaan henkilöä, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta. Yleissopimuksen tarkoituksena on määrittää valtio, jonka viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin aikuisen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, ja laki, jota viranomaisten on tällöin sovellettava. Sopimuksessa määrätään

myös aikuisen edustamiseen sovellettavasta laista sekä aikuisen suojeluun liittyvien toimien tunnistamisesta ja täytäntöönpanosta sopimusvaltioissa. Sopimuksessa on lisäksi määräyksiä sopimusvaltioiden viranomaisten välisestä yhteistyöstä sopimuksen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Kysymyksissä, jotka eivät kuulu yleissopimuksen tai muun Suomea sitovan kansainvälisen välineen alaan, sovellettaisiin vastaisuudessakin Suomen lain kansainvälisyysperiaatteita.

dellisiä säännöksiä. Nämä säännökset ehdotetaan uudistettaviksi siten, että ne pääperiaatteiltaan vastaisivat yleissopimuksen määräyksiä. Uudet säännökset otettaisiin holhoustoimesta annettuun lakiin.

Yleissopimuksen voimaan saattamista ja soveltamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella ja muut lait valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Hallituksen esityksen tarkoituksena on saattaa voimaan aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehty yleissopimus, joka sisältää määräyksiä muun muassa toimivallasta, sovellettavasta laista sekä toisessa sopimusvaltiossa tehdyn päätöksen tunnistamisesta ja täytäntöönpanosta. Samassa yhteydessä uudistettaisiin kansalliset kansainvälistä holhusta koskevat säännökset vastaamaan yleissopimuksen periaatteita.

Suomen lainsäädännön osalta yleissopimus koskee erityisesti aikuisten edunvalvontaa tilanteissa, joissa on kansainvälisiä liittymiä. Tällaisia tilanteita syntyy muun muassa silloin, kun suojeltava henkilö omistaa omaisuutta eri valtioissa tai asuu muualla kuin kansalaisuusvaltiossaan. Yleissopimukseen sitoutuminen helpottaa aikuiselle määrätyn edunvalvojan tehtävien toteuttamista rajat ylittävissä tilanteissa, jotka ihmisten liikkuvuuden lisääntyessä ovat yhä yleisempiä. Lakivaliokunta pitää Suomen sitoutumista yleissopimukseen kannatettavana ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä vähäisin muutosehdotuksin ja seuraavin huomautuksin.

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnistaminen ja täytäntöönpanokelpoisuus

Hallituksen esitykseen sisältyvän 2. lakiehdotuksen 10 a luvun 95 j ja 95 k §:ssä säädetään vieraassa valtiossa annetun edunvalvontaa koskevan päätöksen tunnistamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuuden vahvistamisesta Suomessa. Nämä kysymykset ratkaisisi Helsingin hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että toisin kuin ehdotetun 95 j §:n 3 momentista asian vireilletulotapa ei ilmene nimenomaisesti ehdotetusta 95 k §:stä. Lakitekstin sisäisen johdonmukaisuuden ja selkeyden vuoksi valiokunta ehdottaa, että myös 95 k §:ään lisätään sana "hakemuksesta".

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että koska lakiehdotukseen ei sisälly erityissäännöksiä vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnistamista ja täytäntöönpanokelpoisuutta koskevien asioiden käsittelystä hovioikeudessa, tarkoitus on, että käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hakemusasian käsittelyä koskevia säännöksiä ja periaatteita. Erityissäännöksiä ei myöskään esitetä asian käsittelystä hovioikeudessa ensimmäisenä oikeusasteena, mistä seuraa, että myös oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 13—17 § tulevat sovellettaviksi. Valitusajaksi korkeimpaan oikeuteen on tällöin 30 päivää hovioikeuden päätöksen antamisesta. Saadun selvityksen mukaan esityksessä tarkoitetuissa edunvalvonta-asioissa ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää normaalia

valitusaikaa lyhyemmästä valitusajasta, koska kyseisissä asioissa varsinaisilla täytäntöönpanotoimilla on käytännössä vähäinen merkitys, minä vuoksi ne eivät yleensä ole kiireellisiä. Tässä suhteessa ne eroavat esimerkiksi lapsikaappaus-tilanteita koskevista vieraassa valtiossa annetuista lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetuista päätöksistä, joissa valitus aika on 14 päivää. Jos edunvalvonta-asia on poikkeuksellisesti tarve kiireellisiin ratkaisuihin, Suomen viranomaiset voivat järjestää edunvalvonnan lakiehdotuksen 95 c §:n nojalla.

Myöskään hovioikeuden ensimmäisenä oikeusasteena antaman päätöksen noudattamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta ei esitetä erityissäännöksiä. Tällöin noudatetaan yleistä pääsääntöä, jonka mukaan päätöstä noudatetaan ja se on täytäntöönpanokelpoinen, kun se on lainvoimainen. Saadun selvityksen mukaan varsinaisten täytäntöönpanotoimien vähäinen merkitys käytännössä ja se, etteivät nyt tarkoitetut edunvalvonta-asiat tästä syystä ole yleensä kiireellisiä, puoltavat myös tässä yhteydessä normaalin pääsäännön noudattamista. Toisaalta, jos syntyy kiireellinen tarve turvata päämiehen asema ja oikeudet Suomessa sellaisessa tilanteessa, jossa odotetaan hovioikeuden päätöstä vieraassa valtiossa annetun edunvalvontaa koskevan päätöksen tunnustamisesta tai täytäntöönpanokelpoisuudesta taikka odotetaan korkeimman oikeuden ratkaisua hovioikeuden päätöksestä tehdystä valituksesta, maistraatti tai käräjäoikeus voi ehdotetun kiireellisiä tilanteita koskevan 95 c §:n nojalla määrätä edunvalvojan. Valiokunta pitää esitettyä ratkaisua perusteltuna todeten kuitenkin selvyden vuoksi, että ratkaisu merkitsee sitä, että esityksessä tarkoitetuissa kansainvälisissä tilanteissa ei noudateta vastaavanlaisia erityissäännöksiä kuin edunvalvonnan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista koskevilla kansallisilla tilanteilla, joissa tuomioistuimella on mahdollisuus antaa väliaikainen määräys asian lopullista ratkaisemista (79 §) ja joissa päätöstä on noudatettava välittömästi päätöksen antamisen jälkeen (83 §).

Tarvetta antaa tällaisia erityissäännöksiä ei synny, koska kiireellinen edunvalvonta voidaan hoitaa ehdotetun 95 c §:n nojalla. Toisaalta ratkaisusta seuraa se, että vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen tai täytäntöönpanokelpoisuuden vahvistaminen ja kiireellisen edunvalvonnan tarve arvioidaan eri viranomaisissa. Tämä on valiokunnan mielestä kuitenkin luontevaa ottaen huomioon, että kyseisissä asioissa arvioidaan eri kysymyksiä ja tarvittava selvitys on erilaista.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä tarkoitetun yleissopimuksen,

että 1., 3. ja 4. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 2. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 95 k § muutettuna seuraavasti:

Valiokunnan muutosehdotus

2. lakiehdotus

95 k §

Täytäntöönpanokelpoisuus

Vieraassa valtiossa edunvalvontaa koskevassa asiassa annettu päätös, joka on siinä valtiossa täytäntöönpanokelpoinen, on täytäntöönpanokelpoinen Suomessa, jos Helsingin hovioikeus on *hakemuksesta* vahvistanut sen täällä täytäntöönpanokelpoiseksi. Päätöksen vahvistamisesta täytäntöönpanokelpoiseksi voidaan kieltäytyä 95 j §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla.

LaVM 13/2010 vp — HE 61/2010 vp

Helsingissä 15 päivänä kesäkuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Janina Andersson /vihr	Krista Kiuru /sd
vpj.	Anna-Maja Henriksson /r	Jari Larikka /kok
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Sanna Lauslahti /kok
	Kalle Jokinen /kok	Outi Mäkelä /kok
	Timo Kalli /kesk	Tero Rönni /sd
	Oiva Kaltiokumpu /kesk	Kari Uotila /vas
	Ilkka Kantola /sd	Mirja Vehkaperä /kesk
	Sampsa Kataja /kok	vjäs. Pietari Jääskeläinen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.